

MÜASİR KİTABXANALARIN KONSEPTUAL MODELİ
(İDEYA VƏ ANLAYIŞLAR)

(II məqalə)

A.A. XƏLƏFOV

Bakı Dövlət Universiteti

Məqalə müasir dövrdə tədqiqinə və öyrənilməsinə böyük ehtiyac duyulan, indiyə qədər respublikamızda tədqiqat və araşdırmalar obyektı olmayan bir problemə həsr edilmişdir.

Məqalədə müasir kitabxanaların modelini yaratmaq məqsədi ilə araşdırmalar aparılmış, ənənəvi kitabxanaların keçdiyi beşminillik yola nəzər salınmışdır. Həmçinin informasiya cəmiyyəti şəraitində kitabxana işi sahəsində aparılan islahatlar, kitabxana işinin informasiya ilə integrasiyası prosesi ətrafı təhlil edilmişdir. Məqalədə görkəmli kitabxanaşünas alimlərin elmi fikirlərinin və ideyalarının öyrənilməsi əsasında kitabxanaların strukturu, statusu, işinin məzmunu, məqsəd və vəzifələri haqqında gələcək kitabxanaların modelinə dair yeni fikirlər və ideyalar irəli sürülməyə cəhd göstərilmişdir.

Açar sözlər: *konseptual model, status, struktur, kitabxanaların sosial funksiyaları, elektron kitabxana, elektron kitabxana işi, elektron kitabxanaşünaslıq, hibrid kitabxana və s.*

Beləliklə, biz yuxarıda kitabxanaların cəmiyyətdə yerinə yetirdikləri əsas funksiyaları, onların tarixi və indiki durumu haqqında səthi də olsa fikir söylədik, ümumiləşdirmələr apardıq, bu funksiyaların tarixi rolunu, elmi, mədəni və tərbiyəvi əhəmiyyətini aşkara çıxarmağa cəhd göstərdik. Belə bir qənaət hasil oldu ki, məhz kitabxanaların keçmiş, indiki vəziyyəti və gələcək perspektivləri haqqında fikir söyləmək üçün kitabxanaların əsas funksiyalarının ciddi elmi təhlili zəruridir. Kitabxanaların tipologiyası məsələsi tədqiqatın obyektı olmadığından biz ancaq kitabxanaların əsas funksiyalarının hazırda mövcud olan tip və növlərinin fəaliyyətinə tətbiq olunmasını məqsədə müvafiq hesab etdik.

Bu yaxın müddətdə kitabxanaların tipologiyası kimi mühüm problemin həllini həyata keçirmək mümkün olmamasını, bunun üçün müəyyən vaxt lazım gəldiyini nəzərə alsaq, mövcud tipologiyaya müvafiq kitabxanaların funksiyalarını müəyyənləşdirmək olar. Məsələn, kitabxanaların universal elmi tipinə mənsub olan Milli Kitabxanalar həm ölkənin iqtisadi, siyasi, intellektual və ♣Məqalənin əvvəli "Kitabxanaşünaslıq və informasiya" jurnalının 2014-cü il 1-ci nömrəsində mədəni tərbiyəsinin inkişafında yaxından iştirak etmək olduğuna görə onlar öz fəaliyyətlərində kitabxanaların sosial funksiyalarından: elmi, informasiya, mədəniyyət, təhsil və tərbiyə, memorial, kommuni-

kasiya, koqnitiv funksiyalardan istifadə etməlidirlər. Məhz buna görədir ki, milli kitabxanalar ölkə ərazisində nəşr olunan bütün sənədlərin toplanması və saxlanması, dolğunluğuna və onların təbliğinə cavabdehdir. Milli kitabxana milli kommunikativ formatın, milli təsnifatların işlənməsində kitabxana işinə dair qanunvericilik aktlarının hazırlanmasında iştirak edir, respublikada kitabxana işinin əlaqələndirilməsini, integrasiya edilməsini həyata keçirir. Milli elektron kataloqların yaradılması və ölkə daxilində tətbiq edilməsi prosesinə, milli bibliografiyanın formalaşdırılmasına rəhbərlik edir.

Respublikamızda kitabxanaların geniş şəbəkəyə malik ən böyük tipi, universal ümumi (kütləvi) kitabxanalardır. Bu tipə bütün respublika miqyasında əhaliyə kitabxana-informasiya xidmətinin təşkilinə cavabdeh olan əsasən dövlət tərəfindən maliyyələşdirilən, Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin kitabxana şəbəkəsi, həmçinin ayrı-ayrı təşkilatların kitabxana şəbəkələri daxildir. Bu tipdən olan kitabxanaların bilavasitə öz qarşılarına sosial-mədəni funksiyaları - elm, informasiya, mədəni, təhsil və tərbiyə funksiyalarının yerinə yetirməsinə diqqət yetirməklə yanaşı, memorial və kommunikativ funksiyalardan fəal və məqsədyönlü, oxucu auditoriyasının tələbatına müvafiq onlara lazım olan sosial əhəmiyyətli məlumat və biliklərin təqdim edilməsinin qayğısını çəkməli, öz istifadəçilərini maarifləndirməli, mədəni səviyyəsini yüksəltməli və sosiallaşdırmaqlıdır. Bu vəzifələrin davamlı olaraq yerinə yetirilməsi kitabxanadan, kitabxanaçılarından kitabxana ictimaiyyətiindən cəmiyyətin ictimai həyatında yaxından iştirak etməyi tələb edir.

Respublikamızda geniş yayılmış və öz fəaliyyəti ilə cəmiyyətin diqqətini cəlb etmiş kitabxana tiplərindən biri də xüsusi kitabxanalardır. Respublikamızda Sovetlər Birliyi tərəfindən formalaşan elmin, informasiyanın, mədəniyyətin inkişafında fəvqəladə xidmətləri olan xüsusi kitabxanalar şəbəkəsi yaranmışdır. Xüsusi kitabxanalar şəbəkəsi müstəqillik illərində Azərbaycan dövlətinin böyük qayğısı nəticəsində, respublikamızda müstəqillik illərində yeni nazirliklərin, şirkətlərin, birliklərin, təşkilatların, cəmiyyətlərin yaranması sahəsində xüsusi kitabxanalar şəbəkəsi xeyli çoxalmış, onların fəaliyyət dairəsi genişlənməmişdir. Ayrı-ayrı nazirliklərin məs: Azərbaycan Respublikası Fəvqəladə Hallar Nazirliyinin, Gömrük, İqtisadiyyat və Sənaye Nazirliyinin, Müdafiə Nazirliyinin və s. kitabxana şəbəkəsi meydana gəlib və formalaşmışdır. Yuxarıda göstərdiyimiz kitabxana tipləri də kitabxanaların bütün funksiyalarından istifadə etməklə üstünlüyü elmi, kommunikasiya, informasiya, koqnitiv funksiyalardan istifadəyə verməlidirlər. Xüsusi kitabxanalar biliklərin də təbliğində iştirak etməklə, kitabxanadan istifadə edən kollektivin köməyi ilə hələ mövcud olmayan biliyin, elmlərin aktual məsələlərinin araşdırılmasında və tədqiq edilməsində yaxından iştirak edir, yeni iş forma və metodlarının köməyi ilə oxucu kontingentinin sorğu və tələbatının ödənilməsinə həyata keçirir.

Respublikamızda müstəqillik illərində geniş inkişaf yolu keçmiş, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyindən sonra ən böyük kitabxana şəbəkəsi olan Təhsil Nazirliyinin kitabxanaları böyük sosial-təhsil funksiyaları yerinə yetirirlər. Təhsil kitabxanaları mövcud tiplərə və növlərə görə həm universal ümumi, həm də xüsusi kitabxanalar tipinə aid edilirlər.

Son zamanlar aparılan araşdırmalardan və kitabxanaların iş təcrübəsindən məlum olur ki, təhsil kitabxanaları müasir təhsilin tələblərinə cavab vermək, təhsil verənlərin və təhsil alanların sorğularını ödəmək üçün təhsil kitabxanalarının funksiyalarında innovativ yeniliklərə, daha ciddi islahatlara böyük ehtiyac var. Təhsil kitabxanalarının əsas məqsədi təhsil standartlarını dərinlən mənimsəmək və təhsil prosesinin idarə edilməsində iştirak etmək, tələbələrə informasiya tələblərini ödəmək, onların yeni biliklərlə, paradiqmalara yiyələnməsinə, qabiliyyətlərinin və yaradıcılıq keyfiyyətlərinin inkişafına kömək etməkdir. Bunun üçün təhsil kitabxanaları tipindən və növündən asılı olaraq kitabxanalara xas olan bütün mövcud funksiyalardan istifadə edə bilərlər.

Qloballaşan informasiya cəmiyyətində, onun baza tendensiyalarına uyğun olaraq, kitabxana mədəniyyətinin inkişafının müasir mərhələsi bir sıra ciddi sosial dəyişikliklərə məruz qalır. Cəmiyyətdə baş verən proseslərin dinamikası, ictimai inkişafın. ənənəvi və texnokrat paradiqmalardan qarşıqlı əlaqəsi gedişində baş verir. Qloballaşan dünyanın əsas xüsusiyyətlərindən biri mədəniyyətlərarası integrasiyanın dərinləşməsinə, bütün cəmiyyətlər üçün eyni olan "yeni humanizm" konsepsiyasına və sosial dəyərlərin yeni sistemine söykənən növbəti dünya mədəniyyətinə gətirib çıxarmasıdır.

Müasir dünyanın dinamik dəyişmələrinin mərkəzində informasiya cəmiyyətindən bilik cəmiyyətinə keçidin əsas funksiyaları dayanır. İnformasiya bir tərəfdən innovativ inkişafın əsas strateji resursu kimi, yeni maddi mühit formalaşdırır, digər tərəfdən isə sosial-kommunikasiyaların və şəxslər arasında münasibətlərin əsas aləti kimi xidmət edir.

Müasir dünyada texnoloji və mədəni inqilabların təsiri altında baş verən sosial, maddi, mənəvi mühit dəyişmələrinin ənənəvi, kommunikativ, institutların fəaliyyətinə müəyyən təsir göstərir. Bu kommunikativ institutlar arasında mühüm yeri kitabxanalar tutduğundan onların sosial rolunun elmi əsaslandırılması zərurəti tədqiqatçıların diqqət mərkəzində durur. Çünki dünya mədəniyyətinin taleyi cəmiyyətin humanis əsaslarının qorunub saxlanması və gələcək stabil inkişafına şərait yaradan sən dəyərlər mühüm bir məsələyə çevrilmişdir.

Müasir informasiya cəmiyyəti dünyada baş verən sosial-mədəni və texnoloji dəyişikliklərin təsiri altında kitabxana və cəmiyyət, kitabxana və şəxsiyyət arasında tarixən yaranmış münasibətlər arasında, mövcud olan əlaqələrin və stereotiplərin dəyişməsi şəraitində kitabxanalarda, onların

strukturlarında, fondunun tərkibində, əhaliyə kitabxana xidmətinin təşkilində min illər boyu görünməyən, çox dərin, forma və məzmunca tamamilə yeni ciddi proseslər baş vermişdir. Bu dövr üçün, zaman üçün, böyük əhəmiyyət kəsb edən proseslərdə təkə kitabxanaçılar yox, informatiklərin, müxtəlif elm sahələrinin texnoqratlarının görkəmli alimlərin iştirakı bu proseslərin daha həyati əhəmiyyətli bir proses olduğunu təsdiq edir. Məhz buna görədir ki, müasir dövrdə kitabxana islahatlarının aparılmasında demək olar ki, bütün elm sahələrinin yaradıcı xadimləri və mütəxəssisləri iştirak edir.

Yeni şəraitdə kitabxanalar kommunikativ struktur olaraq, yüksək peşəkarlıqla elektron texnologiyalarını mənimsəyərək informasiyalaşdırmanın obyektinə kimi yox, həm də subyektləri kimi çıxış edirlər.

İnformasiyalaşdırma, onun daha peşəkarcasına öyrənilməsi, kitabxana xidmətləri proseslərinə daxil edilməsi onu kitabxanaların ən vacib obyektinə çevirirlər. Kitabxanalarla informasiyanın yeni inteqrasiyası prosesində onların rolunun birləşdirilmiş, əlaqələndirilmiş elmi əsasları daha instiləşdirmiş xarakter daşıyır.

Kitabxanalar cəmiyyətin bütün sahələrini hərtərəfli bürümüş informasiya məkanında küll halında informasiyanı yox, öz oxucularına düzgün seçim etmək, ona lazım olan informasiyanı çatdırmaq zərurəti qarşısında qalır. Kitabxanalar sanki böyük qum dağı içərisindən xırda qızıl dənəciklərini seçib öz oxucularının tələbatını ödəməlidirlər. İndiki zamanda ictimai inkişafın texnoqratik paradigmasının humanitar və humanistlik xarakterinin qorunub saxlanması zərurəti əsas problem kimi qarşıya çıxır. Bununla da, əlaqədar kitabxanaların genetik funksiyaları olan tarixi-mədəni, təhsil və tərbiyəvi və ən mühümü memorial funksiyalardan geniş istifadə imkanları fəallaşmalı olur.

Qloballaşan dünyada bəşəriyyətin tarixi yaddaşının qorunub saxlanmasında kitabxanaların rol və əhəmiyyəti sosial-mədəni mənə kəsb edir, bilavasitə humanitar mədəniyyətin inkişafına və ictimai münasibətlərin humanistləşməsinin əsas amilinə çevrilir. Bu prosesdə kitabxanaların əsas humanistləşmə vasitəsi olan kitab insanların maddi, mənəvi və əqli inkişafına həlledici təsir göstərir, mədəniyyətin möhkəmlənməsinə təsir edir. Bütövlükdə kitabxanaların sosial-mədəni və mənəvi funksiyalarının daha geniş fəaliyyətini sürətləndirir. Kitabxanalar mədəni prosesin bibliosentrik mərkəzinə çevrilirlər.

Bütün göstərilən anlayışlar gələcək kitabxanaların ənənəvi kitabxanalar kimi kitab kolleksiyası mərkəzi kimi, bibliosentrik mərkəz kimi yaşamağa və fəaliyyət göstərməyə qadir olduğunu göstərir.

Dəyişən dünya kitabxanalar qarşısında informasiyanın yeni prioritet istiqamətləri olan elektron vasitələrdən istifadə etməklə virtual istifadəni, internetdən oxucuların istifadəsini qaydaya salmaq üçün, informasiya-mədəni məkan çərçivəsindən çıxmasına sosial-mədəni infrastrukturların sistemlərin-

dən istifadə etməyi əsaslandırır. Beləliklə kitabxana öz ətrafında xüsusi mədəni və informasiya kommunikativ mühiti formalaşdırmaq imkanı əldə edir. İnformasiya texnologiyası və səriştəli novator kitabxanaçılarla təmin edilən kitabxanalar cəmiyyətdə baş verən informasiya proseslərində, informasiyanın hamı üçün olması qanunauyğunluqlarının formalaşmasında sosial-mədəni və təsərrüfat-iqtisadi dəyərlərinin aşılmasında yaxından iştirak edir.

Müasir kitabxanalar həmçinin ölkənin hərtərəfli inkişafına kömək etmək imkanı olan diyarşünaslıq elmi-tədqiqat aspektinin dərinləşməsi, xalq məişət mədəniyyətinin öyrənilməsi, regionun iqtisadi inkişafına kömək, mənbəşünaslıq, tarixi-coğrafiya və etnoqrafik iş üsullarından istifadə etmək yolu ilə diyarşünaslıq inkişaf etdirir.

Region kitabxanalarından aparılan diyarşünaslıq işləri muzeyləşmə prosesinə uyğun gəlsə də, diyarşünaslıq diyarın iqtisadi, elmi, mədəni inkişafına kömək edən, diyar oxucularının informasiya tələbatının ödənilməsinin əsas mərkəzinə çevrilir. Kitabxanalarda diyarşünaslığın formalaşmasında informasiya ilə inteqrasiya Milli mədəniyyətlərinin ekologiyasına, millətlərarası münasibətlər mədəniyyətinin formalaşmasına əhəmiyyətli dərəcədə təsir edir.

Müasir dövrdə kitabxanaların vətəndaş cəmiyyətinin təşəkkülündə rolu danılmazdır. Bir çox ictimai aksiyalar (vətəndaş forumları, toplantıları, ekoloji yığıncaqlar və s.) əhalinin sosial fəallığının yüksəlməsinə, insanların sociallaşmasına, sosial biliyin, şüurun formalaşmasına səbəb olur, xüsusi ictimai mikroiklim yaratmağa kömək edir.

Müasir dövrdə kitabxanaların funksiyaları əhəmiyyətli dərəcədə yüksəlmişdir. Biz irəlidə qeyd etmişdik ki, informasiya cəmiyyəti ən çox kitabxana işinə və kitabxanaların praktiki fəaliyyətinə olduqca böyük inqilabi təsir göstərmiş kitabxanalar olduqca ciddi islahatlara məruz qalmışdır. Doğrudan da informasiya cəmiyyəti həm də kitabxanaların strukturuna, idarə etmə prinsiplərinə, digər sosial-mədəni qurumlarla, internetlə əlaqəsinə ciddi təsir göstərmiş onlar yeni daha mükəmməl ictimai statusda fəaliyyət göstərməyə başlamışlar.

Müasir cəmiyyətdə kitabxanalarda sosial polifunksionallıq əhəmiyyətli dərəcədə yüksəlmişdir. İnformasiya cəmiyyəti peşəkar kitabxanaçılıqı durğunluqdan qeyri-təşəbbüskarlıqdan xilas etmiş, peşəkar kitabxanaçı fəaliyyətinə bir dinamiklik, təşəbbüskarlıq gətirmişdir ki, bu da öz növbəsində kitabxana fəaliyyətinin innovasiya dəyişikliklərinə səbəb olmuşdur. Kitabxanalarla informatik arasında daha sıx formalaşmağa başlayan kommunikativ əlaqə kitabxana işçilərinin cəmiyyətdə peşəkar missiyalarını dərk etməsinə böyük təsir göstərmişdir. Belə bir fikir söyləmək yerinə düşərdi ki, kitabxanalar həm öz funksional strukturunu, həm də ətraf dünya ilə qarşılıqlı əlaqələrini, fəal surətdə dəyişərək özlərini yeni ictimai statusa hazırlamağa başlamışlar. Məhz bu yeni status peşəkar kitabxanaçılarla yanaşı olaraq, kitabxana işinin nə-

zəriyyəçiləri-kitabxanaşünaslar qarşısında kitabxanaların qarşısına çıxan yeni vəzifələrin elmi-nəzəri əsaslarını hazırlamaq, kitabxana praktikasına innovativ yeniliklər gətirmək vəzifəsini qoymuşlar. Bu problem isə hər şeydən əvvəl müasir kitabxanaların işinin məzmununu və dinamik praktiki fəaliyyətini istiqamətləndirə bilən konseptual modelinin hazırlanmasını tələb edir.

Beləliklə, kitabxana işi mədəni fenomen kimi insanların maarifləndirilməsində, biliklərə yiyələnməsində, informasiya və mədəni tələbatının ödənilməsində yaxından iştirak etməklə sosial fəaliyyətinin nəticəsi kimi meydana çıxır. Kitabxana maddiləşmiş bilik mənbəyi olan kitablar vasitəsilə həyatın bütün mərhələlərində insanlara təsir göstərməklə yeni insanın intellektual, inteligent insanın formalaşmasında mühüm vasitə kimi çıxış edir. Bəşəri sərvət olan sənədləşdirilmiş bilik və informasiyanın, kitab və elektron vasitələrlə əldə edilməsi, toplanması, mühafizə edilməsi, sistemləşdirilməsi, təsnifləşdirilməsi, fondla yerləşdirilməsi, düzülüşü və mühafizəsi müasir şəraitdə kitabxana işinin əsas sosial vəzifələrinin həllinə xidmət edir. Kitabxanalar bəşər mədəniyyətinin qorunub saxlanması, onun nəsil-dən-nəslə ötürülməsində, nəsillər arasında əlaqə yaradılmasında, bəşəri xarakter daşıyan kəşflərin və biliklərin itirilməsinin qarşısının alınmasında əsas vasitədir. Kitabxanalar həmçinin tarixən beynəlxalq xarakter daşımı, planetimizin hər hansı nöqtəsindən asılı olmayaraq yaranmış elmi kəşflərin, nəzəriyyələrin böyük həyatı əhəmiyyət kəsb edən təcrübənin mahiyyətini əks etdirən, sənədlərin saxlanması və yayılmasının ümumbəşəri xarakter almasına zəmin tutur. Məhz kitabxanalar vasitəsi ilə elmi biliklər vətənsizləşir, qloballaşır, dünya-elminə çevrilir. Bu da kitabxanaları təkcə fəaliyyət göstərirdiyi zamana, cəmiyyət yox, gələcək nəsillərə də xidmətin əsas informasiya bazasına çevirir.

Müasir dövrdə informasiya cəmiyyətinin ürəyi kimi qiymətləndirilən, informasiya inqilabının təsiri altında çox böyük təbəddülata məruz qalmış kitabxanaların durumu, statusu və gələcəyi haqqında müxtəlif fikirlərin ideyaların və baxışların mövcud olduğu zamanəmizdə gələcəyə baxan müasir kitabxananın modeli haqqında fikir söyləməyə böyük ehtiyac var. Məhz informasiya cəmiyyəti şəraitində kitabxanaların qazandığı böyük elmi nüfuz və innovativ yeniliklər dünya alimlərinin kitabxanaları sosial institut kimi qəbul etməsini bir daha təsdiq etmişdir.

Respublikamız dünya praktikasından irəli gələn fikirlərə sadıq qalaraq kitabxanalar sosial institut kimi qiymətləndirilmişdir. 1999-cu ildə Respublikamızda qəbul edilmiş "Kitabxana işi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanununda bu məsələ öz parlaq həllini tapmışdır. Qanunda göstərilir ki, kitabxana elm, informasiya, mədəniyyət, təhsil və tərbiyə müəssisəsi kimi çap əsərlərini, digər informasiya daşıyıcılarını toplayıb mühafizə edən, onların

sistemli ictimai istifadəsini təşkil edən, cəmiyyətin intellektual və mənəvi potensialının inkişafına xidmət göstərən sosial institutdur¹.

İnformasiya cəmiyyətinin qarşıda qoyduğu tamamilə yeni, olduqca məsuliyyətli tələblər müqabilində kitabxanaların sosial institut kimi özünü doğrultması olduqca böyük uğur hesab edilə bilər. İnformasiya cəmiyyəti şəraitində kitabxanalarla münasibət birmənalı olmamış ənənəvi kitabı elektron kitabla, ənənəvi kitabxanaları elektron kitabxanalarla əvəz etməyə çağıran cərəyanlar, insan qrupları meydana gəlmişdir. Ancaq tarix hər şeyi öz yerinə qoyur, zaman əhaliyə kitabxana-informasiya xidmətinin təşkili sahəsində son dövrün təcrübələri bir daha təsdiq etdi ki, elektron daşıyıcıların vasitəsi ilə oxuculara xidmət heç də ənənəvi kitabxana xidmətinə əvəz etməyə qadir deyil və elektron daşıyıcıları ilə xidmət, ənənəvi xidmətin forma və üsullarından istifadə etmədən lazımi effekt verə bilməz. Sevindirici haldır ki, ənənəvi kitabxanaçılığa qarşı yönəlmiş bu səslər XXI əsrin əvvəllərində sürətlə sönməyə məruz qaldı.

Kitabxana işinə informasiya texnologiyasının tətbiqi kitabxana işinin kompüterləşdirilməsi, kitabxana işi ilə informatika arasında qarşılıqlı əlaqənin yeni mərhələyə daxil olması, onların statusunda, strukturunda, funksiyalarında böyük keyfiyyət dəyişikliklərinin baş verməsi cəmiyyətdə kitabxanalarla münasibəti tamamilə dəyişmişdir. Kitabxana, onun indiki durumu, gələcək perspektivləri haqqında bir-birilə tamamilə fərqli, bir-birinə oxşayan və bəzən də bir-birini tamamlayan fikirlər, ideyalar, anlayışlar irəli sürülməyə başlamışdır. Məhz belə bir şəraitdə kitabxana onun statusu, strukturu, cəmiyyətdəki yeri, mövqeyi, vəzifələri və perspektivləri haqqında daha optimal, böyük elmi həqiqətlərə söykənən, kitabxananın yaşamasını təmin edən, sistemləşdirilmiş, ümumiləşdirilmiş elmi fikirlərin hazırlanmasına böyük ehtiyac duyulmaqdadır.

Bizcə, informasiya cəmiyyəti şəraitində kitabxana işi sahəsində baş verən hadisələrin öyrənilməsində kitabxanaların yeni konseptual modelinin hazırlanması ən zəruri problemdir. Müasir kitabxananın konseptual modelinin hazırlanması hər şeydən əvvəl kitabxana işinin informasiya cəmiyyəti şəraitində uğradığı təbəddülatları, durumunu, cəmiyyətdə tutduğu yeri və vəzifələrini, bilik cəmiyyətinin formalaşmasında iştirak perspektivlərini haqqında ciddi araşdırmalar aparmaqla yeni fikir söyləmək mümkündür. Həmçinin gələcək kitabxananın konseptual modeli haqqında elmi fikirlər söyləmək üçün əhaliyə xidmət edən kitabxanaların tipləri və növlərinə dair də araşdırmalar aparmaq yerinə düşərdi.

Doğrudur, bu mühüm problem haqqında dünyanın görkəmli kitabxanaşünasları vaxtaşırı olaraq öz yeni fikirlərini bildirmişlər. Bu sahədə Avropa və

¹ "Azərbaycan qəzeti". 14 mart, 1999

Rusiya alimlərinin çox ciddi tədqiqatları vardır². Belə tədqiqatlara misal olaraq Avropa alimlərinin D.Bellanın, F. Maxlinanın, E.Tofferin, M. Kastelsanın P.Drakkerin, rus alimlərindən A.Rotikovun, Q. Kleynerin, A. Elyanovanın, N. Federovun, A. Sokolovun, T. Markovanın, M. Openkovun, M.D. Dvorkinin, B.Firsovun, Y.Şrayberqin, İ.Tikunovun, A.N. Vaneevin əsər və məqalələrini göstərə bilərik³.

Respublikamızda isə müasir kitabxanaların konseptual modelinə dair heç bir tədqiqat aparılmamış, elmi fikir söylənməmişdir.

Məhz respublikamızda geniş quruculuq işlərinin iqtisadiyyat və mədəniyyətin bütün sahələrində, o cümlədən kitabxana işi sahəsində aparılan islahatlar və kitabxana işinin yenidən qurulmasında həyata keçirilən tədbirlər kitabxanaların konseptual modelinin hazırlanmasını tələb edir. Müəllif bu məqaləni yazmaqda əsas məqsədi müasir şəraitdə, biliklər cəmiyyətinin formalaşmasında yaxından iştirak edən, kitabxanaların yeni modelinin əsas cizgilərini müəyyənləşdirmək, modelin yaradılması üçün öz təkliflərini verməsi olmuşdur.

Müəllif müasir cəmiyyətin sosial-mədəni infrastrukturunun əsas elementi olan kitabxanaların, informasiya cəmiyyəti sahəsindəki fəaliyyətini dərinlən araşdırmaq, təhlil etmək, əsasında yeni fikirlərini və ideyalarını, təkliflərini ümumiləşdirməyə səy göstərmişdir.

İnformasiya cəmiyyəti şəraitində kitabxanalar həm təşkilati funksional strukturunu, həm də ətraf mühitlə qarşılıqlı əlaqələrini fəal surətdə dəyişərək özlərinin yeni ictimai statusunu hazırlamalıdır.

Müasir kitabxananın konseptual modelinin hazırlanması hər şeydən əvvəl kitabxana fenomeninin mahiyyətini açan, bilavasitə onun statusunun, strukturunun, məqsəd və vəzifələrini, ideya və anlayışlarının müəyyənləşdirilməsində iştirak edən komponentləri aşkara çıxarmaqdır.

Yuxarıda şərh etdiyim araşdırmalara və kitabxananın konseptual modeli haqqında mövcud elmi ədəbiyyata əsaslanaraq, təxmini də olsa müxtəlif komponentlər içərisində dörd komponentin kitabxanaların konseptual modelinin hazırlanmasında daha prioritet əhəmiyyət kəsb etdiyi diqqəti cəlb edir. Nəzərə almaq lazımdır ki, kitabxanaların məhvərində və cəmiyyətin idarə edilməsində, həmçinin cəmiyyətin informasiyalaşdırılmasında bu komponentin hamısı bilavasitə iştirak edir. Ona görə də, kitabxanaların konseptual modelinin hazırlanmasında təklif edilən dörd komponentin nəzərə alınması daha zəruridir. Bunlar aşağıdakılardır:

² Тикунова И.П. Концептуальная модель современной библиотеки: социально-философский анализ. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата философских наук. Архангельск, 2007, с.3-4

³ Yəni orda

1. **İnformasiya və biliklərin idarə edilməsi.** Kitabxana insanın biliklərlə necə davranması, onu necə sistemləşdirməsi və yeni bilikləri necə yaratması prosesini tənzimləyir. Kitabxana keçmişdən fərqli olaraq təkcə bilikləri təbliğ etmir, həm də yeni biliklərin yaradılmasında iştirak edir. Yeni biliklər istehsal edən bir müəssisə kimi çıxış edir. Belə ki, XXI əsrdə kitabxanaların strateji vəzifəsi informasiyanı təqdim etməkdən yox, onunla necə davranmağı, onu necə nizamlamağı, ondan necə istifadə etməyi, onun yaradılması və ötürülməsi üsullarını öyrətməkdən ibarət olacaqdır⁴. Biliklərin idarə olunması sırf elmi problem olduğundan yeni şəraitdə kitabxanaların qarşısında elmlərin sistemləşdirilməsi kimi çox böyük elmi vəzifə durur. Məhz bu vəzifələrin yerinə yetirilməsi kitabxana işinin məzmununda innovasiyaların geniş yer almasını tələb edir.

2. **Bəşərin yaddaşı olan kitabın, sənədli mədəni irsin, mədəni nümunələrin və mədəniyyətin normativ tənzimləməsinə direktivlərinin saxlanması və təkrar olunması.** Kitabxanalar keçmiş nəsillərin yaratmış olduğu elmi biliklərin mədəni və mənəvi sərvətlərin gələcək nəsillərə çatdırmaq üçün toplayıb saxlayır. Kitabxanaların əsrlərdən bəri toplayıb mühafizə etdikləri dünyanın böyük mütəfəkkirlərinin, alimlərinin, yazıçı və şairlərinin yaratdığı elmi əsərlər, elmi kəşflər, bilik mənbəyi olan kitablar olmasa intellektual inkişaf dayanar. Elm və mənəvi sərvət olan bu ölməz əsərlər böyük mütəfəkkirlərin ruhudur. Ruh isə ölməzdir. Məhz bu ruhlara ölməzlik gətirən kitabxanalarlardır. Deməli, əsrlər-əsləri, nəsillər-nəsilləri əvəz edir, kitabxanalar isə keçmiş nəslin gələcək nəslə vəsiyyəti kimi qalır, elmin, təhsilin, mədəniyyətinin gələcəyinə işıq salır, yeni elmi kəşflərin, ixtiraların, texnologiyanın yaranmasında iştirak edir. Kitabxanaların elmi-mədəni irsin qorunması, onun dünya sərvətinə çevrilməsi sahəsindəki fəaliyyəti kitabxanaların ən mötəbər funksiyalarından biri olan memorial funksiya vasitəsi ilə həyata keçirilir və böyük sosial əhəmiyyət kəsb edir.

3. **Kitabxanalar sosial kommunikasiyanın ali elementi kimi cəmiyyətin və bütün sosial qrupların əlaqə və münasibətlərini təmin edən sosial vasitədir.** Kitabxanaların yarandığı gündən zəmanəmizə qədər, ilk şumer kitabxanalarından Milli kitabxanalara qədər keçdiyi yolda onları kommunikasiya sistemləri müşayiət etmişdir. Kommunikasiya ilə daim yol yolçusu olmuş kitabxanalar adətləri, davranışı və əqidələri bir-birlə bölüşən, insanların ünsiyyət vasitəsi kimi istifadə etdiyi kommunikasiya sistemində vacib həlqədir. Əlaqəsiz, ünsiyyətsiz insan qrupları, cəmiyyət olmadığı kimi, bilavasitə insanlara xidmət edən, insanlar arasında bilik vasitəsi olan, insanların sosiallaşmasının əsas vasitəsi olan kitabxanalarda kommunikasiyasız yaşaya bilməzlər. Beləliklə, kitabxana kommunikasiya vasitəsi olduğu

⁴ Kitabxanalar biliklər cəmiyyətində. Bakı., 2006, 206 s.

kimi o həm də kommunikasiyalararası əlaqələndiricidir. Kitabxanalar kütləvi kommunikasiyadan (kütləvi informasiya vasitələri) şəxsiyyətlərarası və mədəniyyətlərarası kommunikasiyadan geniş surətdə istifadə etməklə cəmiyyətin idarə olunmasında yaxından iştirak edir, cəmiyyətin qloballaşmasında fəal mövqə tutur.

4. **Kitabxanalar informasiya cəmiyyətinin ürəyidir.** YUNESKO tərəfindən irəli sürülmüş bu ideya böyük elmi-mədəni əhəmiyyət kəsb etməklə kitabxananın gələcək inkişaf perspektivlərini bir daha təsdiq edir.

Müasir dünyada sosial-mədəni və texnoloji dəyişikliklərin təsiri altında kitabxana və cəmiyyət əlaqələri və münasibətləri arasında mövcud olan məsafə dəyişilir. Yeni şəraitdə kitabxana daha açıq, kommunikativ struktur olaraq, intensiv şəkildə elektron texnologiyaları mənimsəyərək təkca informasizasiyanın obyektləri kimi çıxış etmir, onlar həmçinin bu prosesin subyektləri kimi mühüm rol oynayurlar. Yeni sositumda kitabxanaların subyekt-obyekt rolunun bütöv əsasları, onların informasiya-koqnitiv funksiyasının genetik çıxış nöqtəsini şərtləndirən, xüsusi instiutisional informasiya təbiətindədir⁵.

Dəyişən dünya kitabxanalar qarşısında ənənəvi kitabxana dəyərlərini, iş forma üsullarını davam etdirməklə informasiyanın yeni, daha səmərəli prioritet istiqamətləri olan elektron vasitələrdən istifadə etməklə öz ətrafında xüsusi mədəni-kommunikativ mühit yaratmaq imkanı əldə edir. Ənənəvi kitabxanaların informasiya texnologiyasına yiyələnməsi, informasiya ilə dərinlən inteqrasiyası, elektron kitabxana işini ənənəvi kitabxana işi ilə birləşdirmək imkanı əldə edir ki, bu da gələcək kitabxanaların inkişaf istiqamətini, taleyini müəyyən etdirir. Tamamilə yeni, müasir, gələcəyin kitabxanaların yaranması imkanını reallaşdırır.

Beləliklə, yuxarıda apardığımız araşdırmalara yekun olaraq demək olar ki, müasir dövrdə kitabxanaların konseptual modelinin yaradılmasında irəli sürülən kitabxana fenomeninin dörd komponenti əsas götürülə bilər. Doğrudur, bizim tərəfimizdən irəli sürülən bu komponentlərin doğma kimi qəbul edilməyəcəyini, yeni daha dolğun elmi fikirlərin irəli sürüləcəyini gözləmək olar. Belə ki, elm haqiqətlərin aşkara çıxarılmasında öz həllini tapır.

Müasir şəraitdə kitabxanaların konseptual modelinin hazırlanmasında alimlərin nəzər diqqətini cəlb edən ikinci mühüm problem elektron kitabxana işinin meydana gəlməsi və zamanın tələbi ilə biliyin gətdikcə daha geniş miqyasda inkişaf və elektron kitabxanalarının miqdarının çoxalmasıdır. Elektron kitabxanaların yaranması və inkişafı zamanın tələbidir, qaçılmazdır. Ancaq cəmiyyəti, xüsusilə oxuyan publikanı düşündürən ənənəvi kitabxana ilə

⁵ Кузнецова Т.У. Интернет, www

elektron kitabxananın qarşılıqlı əlaqəsi, inteqrasiyası, ənənəvi kitabxana xidməti ilə elektron xidmətin formalaşmasının təşkilati məsələsidir.

Müasir dövrdə dünyanın bütün ölkələrində elektron kitabxanaların və elektron kitabxana işinin yaranması və inkişafı geniş yayılmış, demək olar ki, bütün müəssisələrdə elektron kitabxanaların yaradılması bir dəb halına düşmüşdür. Həm də cəmiyyətdə gedən belə bir proses də diqqəti cəlb edir ki, elektron kitabxanalar və elektron kitabxana işi ayrılıqda yox, ənənəvi kitabxanaların bazasında yaradılır. Müasir kitabxanalarda elektron informasiya daşıyıcılarından geniş istifadə edilməsi, onların və formalarının çoxalması, yeni-yeni kitabxana informasiya texnologiyalarının yaradılması və kitabxanalarda texnoloji proseslərin kompüterləşdirilməsi, internetdən geniş istifadə edilməsi cəmiyyətin sosial həyatında Doğrudur, dünyanın böyük dövlətlərindən bəzilərində (ABŞ) “elektron kitabxanalar” təşkil edilmişdir. Ancaq elektron kitabxanaların fəaliyyəti və təcrübəsi, istənilən nəticəni vermədiyindən oxuculara səmərəli, keyfiyyətli təşkil haqqında nə oxucular, nə də kitabxanalar hələlik ciddi optimal fikir söyləməmişlər.

Mühüm amilə çevrilmiş internet insanların məişətinə daxil olmuşdur. Kitabxananın fəaliyyətində gedən bu proseslər isə onların strukturunun dəyişməsinə, kitabxana xidməti prosesində isə elektron vasitələrlə xidmətin geniş vüsət almasına səbəb olmuşdur. Kitabxanalar öz işini zamanın tələbi əsasında qurmaqla yanaşı elektron vasitələri qoruyub mühafizə edən və onlardan istifadəni sürətlə inkişaf etdirən, informasiya cəmiyyətinin sərəvətinə çevirən oxucuları yeni xidmət üsulları ilə təmin edən bir müəssisə kimi formalaşırlar. Beləliklə də bilavasitə bilik cəmiyyətinin tələblərinə cavab verən biliyin, elmi informasiyanın mənbəyi olan, kitablarla yanaşı olaraq, insanların intellektual səviyyəsinin yüksəlməsinin cəmiyyətin intellektuallaşmasının əsas vasitəsi olan, elektron xidməti birləşdirən, hibridləşmiş, yeni dövrün kitabxanası, informasiya cəmiyyətinin kitabxanası yaranmışdır. Kitabxana fəaliyyətində gedən bu proseslər isə onların strukturunun dəyişməsinə, kitabxana xidməti prosesində isə elektron vasitələr xidmətin geniş vüsət almasına səbəb olmuşdur.

Yuxarıda göstərdiklərimizdən aydın olur ki, öz məqsəd və vəzifələri, cəmiyyətdə gedən proseslərə təsir gücü, yeni iş forma və üsulları, böyük texnoloji yenilikləri ilə keçmiş cəmiyyətdən kökündən fərqlənən, informasiya cəmiyyəti, insan zəkasının, biliyinin, yeni kəşf və ixtiralarının sürətlə toplanması, itirilməkdən, unudulmaqdan, kiçik bir insan qrupuna xidmət etməkdən, bütünlüklə cəmiyyətə xidmətə yönəldilməsi məqsədyönlü imkanlara malikdir.

İnformasiya cəmiyyəti kitabxana-informasiya sahəsində böyük inqilabi dəyişikliklər yaratdı və kitabxana işinin nəzəriyyəsində, təcrübəsində də ciddi elmi yeniliklər meydana gəldi. Məhz informasiya cəmiyyətində “elektron kitabxana” və “elektron kitabxanaşünaslıq” sahələri yarandı. İlk dəfə olaraq”

elektron kitabxana işi" və elektron kitabxanaşünaslıq" anlayışları meydana çıxdı və elmi dövriyyəyə daxil edildi. Elektron kitabxana işi kitabxana funksiyalarının elektron ortaqlığını həyata keçirən təcrübədir. Elektron kitabxanaşünaslıq isə kitabxanaşünaslığın kitabxana funksiyalarının elektron ortaqlığını öyrənən xüsusi sahəsidir⁶.

Beləliklə, son 20 ildə ənənəvi kitabxanaların statusunda, strukturunda, əhaliyə kitabxana xidmətinin təşkili sahəsində olduqca progressiv zamanı qabaqlayan hadisələr baş vermiş, ənənəvi kitabxanalar öz strukturunu, statusunu saxlamaqla əhaliyə yüksək dərəcədə ənənəvi kitabxana xidməti ilə yanaşı elektron xidmətini yüksək dərəcədə təşkil edən, ənənəvi və elektron xidmətinin birliyindən yaranan, formalaşan, hibrid kitabxanalar meydana gəlmişdir. Yeni formalaşan kitabxanaların üstünlüyü ondan ibarətdir ki, zamanın tələbi olan "informasiya hamı üçün" devizini yerinə yetirmək üçün hər cür imkanlara malikdir. Dünya kitabxanalarının son 20 illik təcrübəsi əsasında formalaşan müasir kitabxanalar öz tarixi bütövlüyünü, bölünməzliyini saxlamaqla vahid bir struktura malik olan hibrid (müxtəlif növ sənədləri, elektron vasitələri saxlayan kitabxana) kitabxanalar kimi formalaşdı. Çox maraqlı haldır ki, bu cür kitabxanaların formalaşması və fəaliyyəti həm oxucuların, həm peşəkar kitabxanaçıların, həm də informatiklərin maraq dairəsindədir. Dünyanın bir çox mütəxəssisləri: kitabxanaşünasları və informatikləri kimi biz də, gələcək bilik cəmiyyətinin kitabxanasını vahid, bütöv kitabxana kimi görmək istərdik. Beləliklə də, cəmiyyətdə ənənəvi kitabxana və elektron kitabxana anlayışı ortadan qalxar. "Bilik cəmiyyətinin" inkişafını təmin edən, bütövlüyünü, tamlığını saxlayan, əhəlinin informasiya tələbatını ödəmək imkanları olan kitabxana tipi formalaşardı.

Bütün dünyada elektron kitabxanaların geniş yayılmasına baxmayaraq hələlik müstəqil elektron kitabxanalar, onların gələcəyi haqqında elə bir fundamental əsər yaranmamışdır. Belə olduğu təzədə bizim ünsiyyətdə olduğumuz çoxsaylı oxucuların, müxtəlif elm sahələrinin, görkəmli alimlərinin, ziyalıların və yüksəkixtisaslı peşəkar kitabxanaçıların belə bir qənaəti ilə razılaşmaq yerinə düşər ki, ənənəvi kitabxanalarla elektron kitabxanaların vahid bütöv bir kitabxana müəssisəsində birləşməsi müasir oxuculara kitabxana-informasiya xidmətinin təşkilinə böyük bir töhfə olardı. Təcrübə göstərir ki, mədəniyyət və elektron mədəniyyət arasında heç bir münafiqə yoxdur. Elektron mədəniyyət ənənəvi kitabxananın gələcəyə keçid körpüsüdür. Bu körpü nə qədər möhkəm qurularsa, elmi əsaslara söykənsə, əsl kommunikasiya sistemində çevrilə bilər. Elektron kitabxanaların müstəqil kitabxanalar kimi fəaliyyətinə üstünlük verənlər də vardır. Bir qrup mütəxəs-

⁶ Глухов И.А., Лаврик О.Л. Библиосфера. 2007, № 4, стр.3-6.

sislər əsasən informatiklər elektron kitabxanaların müstəqil fəaliyyət göstərməsini ön plana çəkirlər. Doğrudur, belə ideyalar hələlik elm tərəfindən əsaslandırılmamış, ciddi elmi fikirlər yoxdur. İkinci qrup insanlar: əsasən oxucular və elmi tədqiqat müəssisələrində çalışan alimlər, elektron kitabxanaların müstəqil olmasının oxuculara xidmət işinin təşkilini çətinləşdirdiyindən oxucuların ayrı-ayrı kitabxanalardan istifadə etmək məcburiyyətində qaldığından vahid bütöv universal kitabxana xidmətindən məhrum olacağından ehtiyatlanırlar. Həmçinin müstəqil elektron kitabxanaların yaradılması dövlət təşkilatlarını maddi çətinliklər qarşısında qoya bilər. Beləliklə, yuxarıda söylədiyimiz fikirlərə söykənərək belə bir mülahizə irəli sürmək olar ki, kitabxanaların gələcək konseptual modeli hazırlanarkən bu fikirdən istifadə etmək kitabxanaların gələcəyinə xidmət edərdi.

Müasir informasiya cəmiyyəti şəraitində kitabxana işi sahəsində baş verən islahatların şahidi və iştirakçısı kimi bu qənaətə gəlmişəm ki, islahatlara yaxın müddətdə gələcək kitabxanaların konseptual modelinin hazırlanmasına, onun statusunun, strukturunun, cəmiyyətdəki yerinin, məqsəd və vəzifələrinin elmi əsaslara söykənərək müəyyənləşdirilməsi elm, təhsil və mədəniyyətimizin prioritet sahələrindən biri olan kitabxana işinin perspektiv inkişafına böyük xidmət edəcəkdir.

ƏDƏBİYYAT:

1. Azərbaycan dilində

2. Kramer S.S. *Tarix Şumerdən başlanır*. Bakı: - 2009. -280 s.
3. Kazımi P.F. *İnformasiya mühəndisliyi*. Bakı: Bakı Universiteti, 2011, 235 s.
4. Xələfov A.A. *Kitabxanaşünaslığa giriş. I hissə*. - Bakı: 2001, 398 s.
5. Xələfov A.A. *Kitabxanaşünaslığa giriş. II hissə*. - Bakı: 2003, 314 s.
6. Xələfov A.A. *Heydər Əliyev və Azərbaycanda kitabxana işi*. - Bakı: 2006, 312 s.
7. Xələfov A.A. *Kitabxana işinə dair Heydər Əliyev doktrinası uğurla davam edir*. - Bakı: 2010. -186 s.
8. Xələfov A.A. *Kitabxanaçılıq fikirlərinin meydana gəlməsi, təşəkkülü və inkişafı// Kitabxanaşünaslıq və informasiya . Elmi-nəzəri və praktiki jurnal, 2010, №2 s.7-9*
9. Xələfov A.A. *informasiya cəmiyyəti və kitabxanaşünaslığın müasir problemləri// Kitabxanaşünaslıq və informasiya. Elmi-nəzəri və praktiki jurnal, 2010, №1 s.9-14*
10. Xələfov A.A. *Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi: Dərslük: 3 hissədə (H.3. XX əsrin ikinci yarısında və XXI əsrin əvvəllərində Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi)*. Bakı: 2010, 432 s.

11. Xələfov A.A. Kitabxana və kommunikasiya // Kitabxanaşünaslıq və informasiya. Elmi-nəzəri və praktiki jurnal, 2011, №1(4). s.4-16

12. Xələfov AA. Aərbayacanda kitabxanaçılıq təhsilinin inkişafı tarixindən(1947-2011-ci illər)// Kitabxanaşünaslıq və informasiya. Elmi-nəzəri və praktiki jurnal, 2010, №1. s.9-14

2. Rus dilində

1. Библиотеки в обществе знаний (Двуязычный азербайджанско-русский проект).- Баку: 2006, -516 с.

2. Библиотековедение//Научно-практический журнал, 2011, № 6. Москва.

3. Викторова Н.Б., Абрамович Л.К. Сбор и хранение цифровой информации правовые аспекты// Библиотековедение: научно-практический журнал. 2011, № 6, с.34-44

4. Глухов В.А. Электронные библиотеки. Организация, технология и средства доступа//И.А. Глухов, О.Л.Голицина, И.В.Максимов// Науч.-техн. информ. Сер.1.Орг. и методика информ. работы. 2000.№ 10.-с.1-8

5. Глухов В.А., Лаврик.О.Л. Электронное библиотечное дело Библиосфера. 2007, №4, с.3-6

6. Дзаско П. Что такое электронное библиотечное дело? //Научн.-техн. библиотеки. 2002. №1. с.123-126

7. Дзисго А.А. Электронные ресурсы в информационно-телекоммуникационной среде// Библиотековедение: научно-практический журнал. 2011, №6. с.32-33

8. Земсков А.И. Электронные библиотеки: учеб для вузов. Земсков А.И, Я.Л.Шрайберг. М.: 2003, 351 с.

9. Карташов Н.С., Скварцов В.В. Общее библиотечное дело. М., 1996, 90 с.

10. Карташов Н.С. Сравнительное библиотечное дело// Российское библиотечное дело: XX век направления развития, проблемы и итоги: опыт. моногр. исслед. М., 2003.с.331-347

11. Константинович В.К. Учебно-методическое сопровождение бакалаврской управленческой подготовки библиотечно-информационных кадров в контексте формирования профессиональных компетенций // Библиотечное дело: научно-практический Журнал, 2011, №6, с. 110-116

12. Столяров Ю.Н. Электронные библиотековедение. М., 2005.- №2.-с.94-102

13. Шира Дж.Х.Введение в библиотечное дело. М., 1983-256 с.

14. Шрайберг Я.Я. Библиотеки электронная информация и меняющееся общество в информационном веке. М., 2006.-35 с.

15. Кузнецова Г.Я. Библиотека в информационном обществе: Онтологические основания социокультурного моделирования. АПРИКТ.

16. Гикунова И.П. Концептуальная модель современной библиотеки: Социально-философский анализ (Рукопись) автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата философских наук. Архангельск, 2007, 18 стр.

Conceptual model of modern libraries (ideas and conceptions)

A.A. Khalafov.

Summary

The article is dedicated to the problem yet to be studied and analyzed in the Republic today.

The article presents a precise illustration of the five thousand years long way of traditional libraries in order to create the model of modern libraries. Furthermore, the reforms in the library work, conceptual model, status, structure, social functions of libraries, e-library work, e-library study, hybrid library etc are studied.

Key words: a conceptual model, status, structure, libraries, social functions, e-library, hybrid library.

Концептуальная модель современных библиотек (идеи и понятия)

A.A. Халафов

Резюме

Статья посвящена проблеме, которая до сегодняшнего дня не подвергалась исследованию. Эта проблема требует исследования и изучения.

В статье, с целью создания модели современной библиотеки, рассмотрен пяти тысячелетний путь традиционных библиотек, а так же рассмотрены реформы в области библиотечного дела, интеграции библиотечного дела с информацией в условиях информационного общества.

Нужно отметить, что в статье на основе научных идей и мыслей ученых о структуре, содержании библиотек, отмечены новые научные мысли и идеи по созданию модели будущих библиотек.

Ключевые слова: концептуальная модель, статус, структура, библиотеки, социальные функции, электронная библиотека, гибридной библиотеки.

M.F.Axundov adına
Azərbaycan Milli
KİTAPXANAŞÜNASLIQ VƏ İNFORMASIYA